

Morje.

Mnogokrat so se naši mladiči med seboj pogovarjali, pri južini ali pri užgani piipki, o neki pošasti, ki po noči po zraku leta in žvižga. Radoveden poprašam neki dan najstarejšega (bilo mu je Juri ime), kako pošast da imajo v mislih in kako se zove?

Odgovori mi tako le: „Tej pošasti pravimo morje. To je duša novorojenega deteta, ktero je brez krsta umrlo, ker tedaj duša še izvini greh na sebi ima, ne sme v nebesa, pa tudi v pekel ni pahnjena, ampak obsojena je, da mora po noči v temi okoli letati in žvižgati. Pa žvižganje nikar ne more trpeti; srdito se zajene nad žvižgajočega, in mu hoče oči izkljivati. Pa tudi luči ne more ali pa ognja; če ga zagleda, vsikdar ga raznese.“

Kako pa je ta pošast, ali se da človeku videti? ga prašam.

Juri: „Kaj na da! To ti je črno kocaš tič, ima močno pripognjen kljun, precej dolge kosmate noge in rjave oči, kakor solnce. Na nogah ima preostre in dolge škremplje, s kterimi žvižgajočega človeka napada.“

Žvižgajočega tedaj za celi svet ne more trpeti? rečem mu.

Juri: „Nič ga huje ne razkači, kakor človek žvižganjem, posebno pa v mraku, kedar je že „Ave Marijo“ odzvonilo. Saj so te mati gotovo že večkrat kregali, če si v mraku ali pa po noči žvižgal. Sedaj, to so za teza del storili, ker so se za te bali, da bi ti morje oči ne izkljivali.“

Tedaj so morje nevarna stvar človeku?

Juri: „Nevarni so otrokom in mladeničem, če je samovoljno druzijo, pa tudi boječim odrasčelimi, če se pri naglem nepričakovanem napadu preveč nstrašijo. Če pa kdo tiča pogumno zgrabi, in ga tako dolgo gnjavi in drega, da onemore, potem ga pa krstiti da, reši mu dušo nesrečne osode.“

To se pa menda še ni dogodilo? mi odgovorim.

Juri: „Poslušaj eno, potem boš pa gotovo veroval. — Bil je zimski dolgočasen večer. Taz in moja brata smo sloneli zaspani okoli zakurjene peči. Ker so naš ranjki dedek — Bog se jim usmili duše — videli, da nas že ohemotki grudi, sedejo k nam, da bi nam spanje pregnali, ker se nismo večerjali in nas poprašajo, ali bi ne hteli kakke storiye čuti? Vsi enoglasno zaprijemo: Da, da! dobri oče, povejte nam eno, le prestrašne ne, ker se preveč bojimo. Zadovoljni s tem si odkasljajo, pogledajo nas sporedama in takole začnejo: „Moj brat je šel enkrat iz svojega vinograda domú. Ravno je večno luč odzvonilo. Ko pride tam po lesu do našega vratja, kamor večkrat živino na pašo gonite, začne žvižgati; kmalu začuje od daleč žvižganje, pa vedno bližje in bližje. Iz prva meni, da ga kdo za nosca ima, in jo žvižgaje dalje maha. Pa lejte! v tem hipu plane črnopernjak tič s strašno ostrimi in dolgimi škremplji ranj, in ga začne s kljunom kavšati. Brat za neke trenutke osupne, vendar popade svojega protivnika za vrat, ga z obema rokama treči na tla, ranj poklekne in ga tako dolgo gnjavi, blači in drega, dokler ne čuti, da je tič onemogel. Potem ga zadene na ramo in žujim domu prikoraka. Vsi se prestrašimo, ko zagledamo neznanega domačemu kavraču (germannu) podobnega tiča. Samo naša babica, že čez 90 let stari, nagovore prav veseli brata: „Trečen si, moj dragi vunk; veliko plačilo boš zato od Boga prejel. Lj! Aoti tič je duša brez krsta umrlega otroka; obsojena je bila pred dnevom in lučjo bezati in le po noči okoli fliti, dokler je ne bi kdo večil nesrečne osode. In ti si rešnik te duše. Pa rešitev se ni dopolnjena; ta tič mora še kročen biti, potlej se lepsne ta duša osnažena od porbanega greha pred obličje božje.“ Pobožni babici smo radi verjeli, ker so bili pobožni in so bili že veliko na svetu poskusili. Taz in brat sta šeisto noč tiča k krstu nesla. Ko v farovž prideva, g. fajmošter naju prav potregajo, da tako pozno prineseva k

kristu. Ko prvič vodo po ticiu zlijó, se strese, drugokrat še močnejše in tretjič se tako močno strese, da bratu iz rokna tla pade. In lejte čudež! v tem trenutku izleti iz tica lep bel golob in leti proti nebesom, Tič pa na hleh mrtev obléži. Ko domú prideva in povseda čudež, babica se od veselja jókajo in brata objemajo, malo da ga niso zadušili."

To so dedec nam ta večer pred večerjo pravili. Prav živo se še spominjam, akoravno sem takrat bil še le majhen prvoleten šolarček. Vse spomnje me je prešlo in ko so mati čúpo na mizo prinesli, bili smo vsi dobre volje.

Sedaj pa že verujem, pa prav živo se le ne morem.

Juri: "Kaj re, menda meniš, da je to kakšna fabola?"

Tega ravno ne, pa vendar ne morem verjeti, da bi po noči zračnik luči ne mogel tpeti, ker zvezdice na nebu tuži kakor plameča luč svetijo, zavrnem mu.

Juri: "Sedaj pa že vidim, da si se eno leto že Gastonj naslanjal po klopéh v latinski šoli, ker tega razvozlati ne moreš. Ker mi je pa pipka do nohta vse sožgala in me mlatikopominja, hočem ti jutre naprej razkladati; le zopet pridi o tem času k nam na skedenj."

Dobro! le mož beseda ostanite, gotovo pridem. Z Bogom do jutra!

Drugi dan pred popoldnem mi je čas tako po malem tekkel, da sem že mislil, gotovo je kakšna Sozna solnce zarokil, da je v teklu zastalo. Vendar po dolgočasnem lecanji preteko dopoldnanske ure. Radovednost mi ne da več miru; in komaj mati ob štirih popoldne vsedenega (kolega) mlaka mlatičem odneso, bil sem jim že za petami. Mlatiči polžejo okrog sklade na snopje in začnejo z žlicami huje mlatiti, kakor so prej o cepni. Akoravno je bila sklada precej velika, mlako je vendar hitro zginito, kakor da bi ga bil veter propihnil. Mlatiči nehajo jesti in prižgejo pipke.

Ko me Juri zapazi, reče mi: "No, si že tukaj? Kako si pač radoveden! Kaj bo še iz tebe? - Mal si še in mlad, in že ti radovednost ne da več miru. Ti boš čez vse babe."

Ne bojte se, mu odgovorim, saj v drugih rečeh nisem tako radoveden, kakor ravno v tej, ker ne močno miha.

Juri: Če je tako, te pa nočem več dražiti. - Kaj sem ti na zadnje pravil.?"

Vi ste pravili, da se movje luči bojijo. Jaz sem pa ugovoril, kako je to, da se zvezdne luči ne bojijo, in po noči sem in tpe letajo?

Juri: "Je vem: to ti ni šlo v glavo. Glij! to je tako: zvezdna luč jim ni znamenje nesrečne osebe, ampak zaupljivo jim kaže boljšo prihodnost; zemeljska luč pa jih vedno opominja grozovitnega plamena v peklu, neugasljivega ognja; zato tudi našega ognja tpeti ne morejo. In da mi rajše veruješ, hočem ti še eno povedati, ki sem jo sam doživel."

Še je temu čez čez štirideset let. Bilo je v jeseni ob času najhujšega oranja. Moj oče so navadno, ko so doma posejali, tudi ljudskim (polijim) otat hodili. Jaz pa sem vsikvar z njimi moral, da sem gonil. Pa sem tudi rad hodil, ker povsodi sem najmanj eno šestico za pitnino dobil. Enkrat prideva od soseda domú. Orala sva mu za pšenično setev. Solnce je že zašlo in mrak se je že storil. Razprežem živino in jo ženem na pašo. Ko pa brata vidita, da ozenj sebo resem, hočeta z menó na pašo, ker sta dobro vedila, da si bom laško repico pekkel. Dovolim jima, ko mi obljubita, da bota drov in hoste sebo resla. Napolnimo vse aržete z repico in odženemo na travnik. Ondi si užgemo pod velikim hrastom koščat kurež. Ko je že bilo zadosti prhavice, razkopljem jo, nasipljem v jamo repice in jo zopet z o prhavico pokrijem. Potem pa na novo hoste nadevžemo. Ko je plamen visoko švigal in dim na vse kraje se pozarjal, začnemo prepravati in krikati, da se je razlegalo po celi dolini. Na enkrat nas neko divje fufetarje prestraši; utihnemo, in ko bi krenil, spraši neka strašna pošast na kurež in ga podere; potem odleti, in ko bi jihnul, je že od druge strani v ognji in ga začne z nogami raznašati, da so iskre na vse štiri vetrove letela. Vmes pa

tako dirje vrši, da nam je skoz ušesa letelo. Vsi prestrašeni eden drugega gledamo, kakor da bi si hotli reči: Bežimo! Bežimo! da nas ne požere ta pošast. In zares puotimo živino in ogenj in bežimo domu. Ko v eni sapi domu prihitimo, robešen ni mogel od strahu besedice kreniti. Oče nas kličejo, na zastonj; bili smo kakor mutasti. Tami že v strahu revedo, kaj bi počeli, ali bi pri nas ostali ali pa na travnik šli gledat, kaj se je zgodilo. Sedaj se pa jaz nekoliko zavem ter jim s trepetajočim glasom povem, da nas je nek vračev dirjak prestrašil, ki nam je kurež raznašal, vmes pa strašno vrisčal, tako da nam je skor ušesa razneslo; potem popisem znans stvar.

„A, taka je,“ poklinajo oče, te stvari se vam pa ni treba bati; saj bi vam nič ne bila storila, če le niste žvižgali! Ogenj vam je pa zato raznašala, ker ga ne more tripeti. Ja čudno se mi vendar zdi, da tega tiča ne poznate. Ali si niste zapomnili, kaj so „movje“? Saj smo se velikokrat o njih pogovarjali! Pri teh očetnih besedah sem se spomnil, kar so nam dedec pri zakurjeni peči pravili o tej pošasti. Oče nam vele na travnik k živini iti, in ko tje pridemo, ni bilo ne sluha ne gluha ne duha od tega tiča, pa tudi ogrja in repice ne. Po repici bi se bili skoraj jokali. — Tako se je godilo! Sedaj mi pa vendar verujš ali ne?“

Da, da! saj ne more inaci biti, ker ta povest se mi živa resnica zdi, odgovorim. Lepo se vam zahvalim zato. Kaj ne, druge bati, če vas bom prosil, poveste mi še katero drugo.

Juri: „Jz srca rad, ker jih še za štiri kosce imam; le večkrat k nam na skedenj pridi!“

Če bom mogel, je pridem; za sedaj pa srečno!

(Tako mi je naš mlatic iz lastnega življenja pravil in razlagal, kaj so „movje“. — Zna biti se je kdo izmed č. g. čitatežev spomnil na katero pripoved o tej reči; morebiti še ktera povest tiči v kakšni torbici, ker mislim, da niso samo v slov. goricah „movje“ doma; tudi po drugih krajih gotovo okoli „fuchajo“. Če tudi beseda morebiti ni znana, pa je gotovo znan pomen besede. — Gotovo bi bilo vseh vsem narodoljubnim možem, če bi kdo razglasil, kar se ve o tem ponovnem tiču. Nek častiti gospod so mi pravili, da ta pripovedka le v slov. goricah še živi; pa tega skor ne morem verjeti. Kakor sem že rekel, beseda morebiti ni povsod znana, jedro le povesti pa bo gotovo. Išćimo in shranimo narodne koščke, da konca ne vzamejo!)

}